

o jehož povaze jsme konec konců vždy dopředu a neustále zajištěně a bezpečně dohodnuti, nám čínské myšlení skýtá prostotu nároku neustále a tj. vytrvale a stále znovu zjišťovat, kým je člověk a jaké je jeho patriční místo na Zemi, pod Nebem, před druhými, pro druhé a s druhými lidmi. Nenechá-li se čtenář otrávit učeností předkládané publikace, jež neustále cituje nějaké akademické terciální autority, nenechá-li se čtenář ani znechutit autorčinným zbytečným zdůrazňováním odlišnosti a nadřazenosti čínské tradice – pak přeci jenom může čtenář na konci zakusit *údiv* nad tím, že se s ním – nechal-li se oslovit a dotknout *samotnou záležitostí, o kterou v čínském myšlení běží – cestou* či *na cestě* za tím, *oč* v čínském myšlení *běží*, odehrála jistá proměna, která může být jiným *počátkem* transformovaného či transformativního myšlení, ve kterém se všechny záležitosti začnou ukazovat proměněně a jinak než doposud – ve prospěch jak toho, kdo se nechal oslovit a následoval cestu toho, *oč* v myšlení *běží*, tak i všech ostatních záležitostí, jež se ukazují (znovu) jinak. K tomu je ale zapotřebí přistoupit na základní charakter čínského myšlení, že se v něm nepojednávají akademickým způsobem žádná aktuální teoretická „témata“, nýbrž *že se jim odehrává* a graduujícím způsobem transformuje *sám život*.

Aleš Novák

**Jaroslav Pinkava:
F. V. PEŘINKA,
OJEDINĚLÝ BADATEL,
Petr Pálka (editor), *Minulost
a přítomnost Kroměřížska,
sv. I. Muzeum Kroměřížska,
Kroměříž 2004***

U málokterého současného mladého badatele se lze setkat s takovou věrností místu narození a gymnaziálních studií jako právě u Petra Pálky, historika Muzea Kroměřížska, absolventa filozofie a historie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. V roce 2004 tento angažovaný organizátor každoročních kvalitních konferencí *Židé a Morava* (od roku 1995) přišel s novou aktivitou: podnítl vydávání elegantních brožurek, které by zájemcům o dějiny Kroměřížska přiblížily novější historii regionu a profily jeho významných osobností.

První svazek Pálka věnoval Mgr. Ing. Jaroslavu Pinkavovi (1922–1999), místnímu významnému vlastivědnému pracovníkovi, jenž byl v roce 1967 ustaven kronikářem Kroměříže. Stručnou Pinkavovou biografii uvedl Pálka jeho monografií Františka Václava Peřinky (1878–1949). Narativně podaný Peřinkův životopis seznamuje s cestou někdejšího kroměřížského gymnazisty, berního praktikanta a kroměřížského c. k. úředníka, který po vzniku Československé republiky organizoval finanční úřady na Slovensku, k zájmu o regionální vlastivědu, zhmotněném v mnoha dílech (především *Dějiny města Kroměříže, Kroměříž 1913; Kroměříž 1940 /třetí díl/; Kroměříž 1947–1950 /druhý díl/*). Historika a etnologa zaujme zvláště Peřinkova slovenská anabáze, kte-

rá skončila v březnu 1939 jeho vyhnáním jako českého úředníka a zničením jím připravovaného slovníku „literární“ slovenštiny. Folklorista zpozorní při poznámkách o Peřinkově zájmu o slovenský lidový humor, který dočasně vytěsnil historické bádání. Zvláštní prostor věnoval Pinkava Peřinkově práci pro kroměřížskou kroniku (se zajímavým výňatkem o změnách názvu ulic v Kroměříži v letech 1919, za okupace a znovu v červnu 1945), počtám i ohlasům na jeho dílo a osobnost, právě tak jako komentovaným úryvkům z jeho vzpomínek na dětství, na působení na Slovensku a z jeho vlastivědného a národopisného díla, včetně půvabných anekdot o slovenských Cikánech (*Dějiny města Kroměříže; Veselé putovanie po Slovensku z roku 1934*). Na závěr zařadil editor Peřinkovu bibliografii.

Nadšený a pilný kronikář Jaroslav Pinkava vyšel při psaní své práce z matrik, osobních svědectví i z článků o F. V. Peřinkovi (zejména od Jindřicha Spáčila). Shromáždil obdivuhodnou sumu dat. Především zásluhou editora Petra Pálky, který odstranil archaičnost jeho způsobu vyjadřování, doplnil a opravil Peřinkovu bibliografii, se dostává čtenářům do rukou čtivý a zajímavý text, jenž může zapůsobit jako výzva k dalšímu seznámení se s Peřinkovým rozsáhlým dílem. Pálkovou zásluhou byl rozhojněn i oddíl vzpomínek na F. V. Peřinku a kvalitní reprodukce fotografií z jeho života a díla.

Blanka Soukupová

**Kramářová, J. (a kol.):
(NE)BOLÍ. VZPOMÍNKY
ROMŮ NA VÁLKU A ŽIVOT
PO VÁLCE, Praha, Člověk
v tísní, společnost při ČT o.p.s.,
2005**

Kniha (Ne)bolí je jakýmsi vedlejším výsledkem jednoho z projektů odškodnění romských obětí nacistického bezpráví, který probíhal v České republice v letech 2001–2002. Editoři této publikace se sami aktivně podíleli na realizaci zmíněného projektu ve společnosti *Člověk v tísní*, a (nejen) své zkušenosti a vyprávění jednotlivých pamětníků se pokusili zúročit v dané knize. Publikace obsahuje životní příběhy osmi romských žadatelů o odškodnění, kteří se narodili na Slovensku, kde také prožili válečné období, a dnes jsou občany České republiky. Autobiografická vyprávění jsou doplněna – kromě fotografií pamětníků a linorytů Pavly Machalíkové – úvodem zasazujícím popisované události do historického kontextu, závěrem přibližujícím realie odškodňovacího projektu, rozhovorem s editory a vysvětlivkami některých v textu používaných termínů. Jednotlivé životní příběhy jsou řazeny chronologicky podle jednotného scénáře („před válkou“, „válka“, „po válce“, v případě dvou manželských párů pak ještě subkapitolou „společný život“).

V letech 2001–2002 probíhaly v České republice dva projekty, jejichž cílem bylo odškodnit romské oběti 2. světové války. Vedle Mezinárodní organizace pro migraci (IOM), která zprostředkovávala odškodnění v rámci Programu odškodnění romského holocaustu švýcarských bank, nabízela další možnost odškodně-

ní německá nadace Připomínka, odpovědnost a budoucnost a Česko-německý fond budoucnosti (ČNFB), její partnerská organizace v ČR. Zatímco u švýcarského fondu mohly žádat o odškodnění pouze oběti nucených prací, německý fond odškodňoval mimo jiné také všechny osoby, které trpěly nějakou formou nacistického bezpráví – zohledňovalo se zde také pronásledování z rasových, politických či náboženských důvodů, nucené skrývání, omezení osobní svobody apod. Společnost Člověk v tísni zareagovala na možnost odškodňování romských obětí 2. světové války, vytvořila projekt „Pomoc při odškodnění romských obětí 2. světové války“, a stala se zprostředkovatelem mezi romskými žadateli o odškodnění a Česko-německým fondem budoucnosti.

Romské oběti 2. světové války se vyznačovaly řadou specifických rysů. Většina z nich nemohla své výpovědi doložit žádným oficiálním dokladem, řada z nich dokázala své vyprávění jen stěží přesně časově i prostorově zasadit (kromě toho byli někteří v době války ještě dětmi a své příběhy znali jen z vyprávění), a jen hrstka těchto pamětníků se dokázala orientovat v dokumentech, které bylo potřeba doložit k žádosti o odškodnění (nemluvě o tom, že před začátkem projektu nikdo z nich o možnosti žádat o odškodnění vůbec nevěděli). Pouze ČNFB respektoval tato specifika a nevyžadoval k žádosti o odškodnění doložení dalších dokumentů. Jako doklad perzekuce bylo uznáváno samotné vyprávění pamětníků; vycházelo se přitom mj. z předpokladu, že Romové (stejně jako Židé) byli diskriminováni již samotnou tehdy platnou legislativou na území Slovenského státu (omezení svobody pohybu, místa bydlení, výkonu zaměstnání apod.).

Tento přístup pak vůbec poprvé umožnil, aby tato specifická skupina obětí druhé světové války mohla být nějakým způsobem odškodněna. Spolupracovníci společnosti Člověk v tísni (jednalo se většinou o studenty antropologie, romistiky, etnologie a dalších oborů) navštěvovali žadatele o odškodnění a pomáhali jim sepsat jejich výpovědi – v první fázi projektu se vyprávění nahrávala, přepisovala a doplňovala o další údaje (poznámkový aparát, odkazy na odbornou literaturu apod.), ve druhé fázi se z časových důvodů pouze zapisovala. Přestože se zpočátku jednalo pouze o ojedinělé případy, nakonec bylo odškodněno téměř 2000 lidí.

Ze stovek zaznamenaných příběhů vybrali autoři knížky k publikování nakonec osm – výběr byl subjektivní, což autoři nepopírají, a nemá být (ani není) reprezentativním vzorkem všech zapsaných vyprávění. Výběr byl zvolen dobře pokud vezme v úvahu bohatost příběhů – setkáme se zde s osobami, které prošly pracovními tábory, jejichž rodiny byly odvečeny do koncentračních táborů, které se staly oběťmi nucených prací, či jejichž rodinní příslušníci byli zavražděni. Kromě toho jsou v knize zaznamenány také všechny „všednější“ formy útisku, kterým tehdy byla vystavena naprostá většina romského obyvatelstva na území dnešního Slovenska (hlad, skrývání v lesích, násilné dezinfikování v době epidemií včetně střihání vlasů, zákaz vstupu do měst a obcí, chování příslušníků Hlinkovy gardy ad.). V tomto ohledu kniha dobře reprezentuje životní zkušenost jednotlivce – obyvatele romské osady na Slovensku – v kontextu tehdejších událostí.

Nicméně výběr pamětníků, který byl, jak sami editoři uvádějí, prováděn mimo

jiné také podle „vypravěčských schopností pamětníka a souvislosti jeho projevu“ (str. 140), zkrlesluje „typickou“ výpověď romského žadatele o odškodnění. Autoři si tak ve snaze podat barvitý příběh zavřeli dveře před možností zachytit skutečná specifika skupiny pamětníků, kteří byli odškodňováni. Ve většině případů se totiž jednalo o nestrukturované vyprávění bez časového a prostorového zařazení s výraznou převahou popisu událostí nabitých emocionálním nábojem (zbourání osady, znásilnění, fyzické násilí, ztráta blízké osoby, zima, hlad, požívání shnilých brambor, onuce, ostříhání vlasů, apod.), které na sebe logicky nenavazovaly, navíc podané většinou v romském etnolektu češtiny, což vyprávění dodávalo neopakovatelný nádech. Příběhy romských pamětníků jsou v knize upraveny do spisovné češtiny, což poněkud ubírá na autentičnosti mluveného projevu těchto žadatelů o odškodnění. Kromě toho je text poněkud neorganicky místy prokládán výrazy či kalky z romštiny (např. „Čhavale, Rusáci přišli...“, str. 48; „Tata... byl od mamy o patnáct let starší“, str. 28), z nichž jsou ovšem pouze některé objasněny v závěrečných vysvětlivkách (na něž se ovšem v textu nikde neodkazuje, takže většina čtenářů na ně připadne až

na závěr četby, kdy už se bez nich nějakým způsobem obešla), což může českého čtenáře poněkud mást. Naopak k dobru je nutné editorům přičíst, že se neomezili jen na úzké časové ohraničení válečného období, ale zasadili příběhy do širšího kontextu popisem života v romských osadách v období předválečném, stejně jako dalšími osudy pamětníků po roce 1945, přičemž toto období je z historického hlediska velmi významné, neboť docházelo k hromadným odchodům Romů z východního Slovenska do Čech.

Kniha (Ne)bolí je tedy zajímavou vzpomínkovou publikací několika romských pamětníků druhé světové války, která je nadto vydaná v hezkém provedení, nemá však ambici odborné publikace, která by dané téma zpracovala přesně vymezenou vědeckou metodou (např. Oral history). Můžeme jen doufat, že tohoto úkolu se brzy někdo zhostí, neboť archiv přepisů zaznamenaných vyprávění, který bude zpřístupněn odborné veřejnosti, skýtá nesmírné bohatství nevyužitého materiálu. Výsledný produkt tak nejlépe shrnují slova (neznámého) tazatele z rozhovoru s editory na konci knihy: „Díky knize zůstanou vzpomínky alespoň několika lidí, které jste navštívili, zachované“ (str. 142).

Lenka Budilová